

Repliker och kommentarer

I den här avdelningen välkomnas kommentarer till tidigare bidrag och korta inlägg med ekonomisk-politisk anknytning

PER GRÄSLUND

Ovetenskapligt och tendentiöst Kommentar till Storesletten

Kjetil Storeslettens artikel i nr 4, 1996 föranleder en del tekniska och principiella funderingar. Titeln är "Skattemässiga följder av invandringen i Sverige". Metoden att bedöma konsekvenserna beskrivs sålunda: "för att värdera nettointäkten av en ny invandrare måste man beakta invandring som en allmän investering. Värdet av en investering mäts som nuvärdet av framtida kostnader och intäkter." (s 253-254) Uppenbarligen avser författaren att tillämpa en värderingsmetod som utvecklats för investeringar som skall bedömas utifrån möjligheten att uppnå ett vinstmål. Det kan man mycket väl göra men man bör tillämpa metoden korrekt.

Tillåt då först en anmärkning rörande en ren teknikalitet. Nuvärdesberäkningar baseras på in- och utbetalningar, ej på kostnader och intäkter. Skillnaden är ej försumbar. Felanvändning av sådana data kan leda till förödande resultat.

Nuvärdesberäkningar är känsliga för valda parametrar. Inte minst för sådana generellt ingående parametrar som räntenivå och tidshorisont. Metoden är säkrast då

man jämför olika investeringsprojekt med inte alltför olika betalningsprofiler över tiden. Som ensamt absolut lönsamhetstal är nuvärdet betydligt vanskligare. Komplettering med återbetalningstid är viktig. Författaren har antytt en sådan analys men ej genomfört den på ett realistiskt sätt. Även bedömningar av den typ som författaren betecknar som missledande, nämligen de första årens in- eller utbetalningsöverskott, är viktiga. Nuvärdet kommer aldrig att realiseras *ex post* om man går i konkurs efter de första åren. Synpunkten synes ej helt ointressant med tanke på det aktuella 'företagets' (Sveriges) ekonomiska läge i vilket pengar till investeringen lånas. Om det är en investeringsbedömning som åsyftas bör i ett sådant läge kravet på kort återbetalningstid ställas högt

Men även räntenivå och kalkylhorisont måste användas realistiskt i en känslighetsanalys. Författarens kalkylhorisont synes vara nära nog liktydig med oändligheten eller genomsnittet av alla återstående livstider och den varierar ej i känslighetsanalysen. Kalkylräntan är satt till 3,5 procent alternativt 5 procent och hänföres till olika nationalekonomiska begrepp.

Min bedömning är att vi här har att göra med ett högriskprojekt på vilket man måste ställa betydligt högre krav. Ett realräntekrav på tio procent och en tidshorisont på högst tio år synes vara en bra bas-

Civilekonom och fil kand PER GRÄSLUND har tidigare varit ekonomichef i Smedjebackens Valsverks AB och direktör i LKAB.

kalkyl från vilken känslighetsanalysen kunde starta. Vilken investerare skulle vilja satsa på en investering som ger ett lågt positivt nuvärde vid en i praktiken oändlig tidshorisont och vid en diskonteringsränta som ligger under räntan på den för företaget Sverige aktuella upplåningsräntan och utan någon riskmarginal?

Dessa synpunkter är ganska självklara om man, som Storesletten gör, vill hävda att han betraktar invandringen (ibland genomsnittsinvandringen) som en investering och att nuvärdemetoden är den enda rätta och dess resultat rättvisande. Att ange nettovinsten på en genomsnittlig invandrare till 335 700 kr, baserat på en sådan kalkyl, är mer än snudd på vilseledande. Detsamma gäller metoden att beteckna ett valt fall som det basfall vilket författaren ställer sig bakom liksom att beteckna ett annat fall som 'sämsta tänkbara'. Varför ej lägga huvudvikten vid osäkerheten och känslighetsanalysen och låta läsaren bedöma vilka ingående parametrar och kalkylförutsättningar som ger det mest 'rättvisande' resultatet och vad som är bästa eller sämsta tänkbara utfall?

Så uppkommer frågan: Rättvisande för vad?

Enligt Storesletten har han gjort denna utredning för Invandrapolitiska kommittén som beställt en uppskattning av *kostnaderna* (min kursivering) för invandringen. Han har utfört uppdraget genom att beräkna nuvärdet av, som han säger 'den statliga nettovinsten av invandringen' (varför ej nettoresultatet?) genom att ställa kostnaderna (egentligen utbetalningarna) för flyktingpolitiken mot förväntade skatteintäkter (inbetalningar) från invandrarna. Av oförklarade skäl medtages ej de fasta kostnadernas utbetalningsström för invandringpolitiken i kalkylen. De skulle ju genom sin tidsfördelning tynga kalkylen relativt hårt. Författaren påstår sig visserligen ha presenterat en marginalkalkyl men huvudpersonen är en genomsnittsinvandrande omgiven av genomsnittliga betalningsserier. Då bör nog i logikens namn

även fasta kostnaders utbetalningsserier komma med.

När man ser hur Storesletten använder kalkylmetoden kan man fråga sig vad de hypotetiska inbetalningsströmmarna grundar sig på. De har extraherats ur ett utredningsmaterial som den icke specialiserade läsaren ej kan behärska. Även en oinitierad betraktare kan dock fråga sig vad en 'genomsnittsinvandrande' är för en figur. Vidare är det uppenbart att hypotetiska framtida och nästan eviga inbetalningsströmmar ägnar sig väl för tvivel och för alternativa bedömningar som skulle ge helt andra resultat. Nuvärdesberäkningar må ha en teoretisk charm men de praktiska osäkerheterna är bedövande. De av Storesletten utdömda årsvisa beräkningarna ger förvisso i sig inget lönsamhetsmått men om de görs och definieras korrekt så är måttet relativt säkert. Det är vidare, som sagt, ett inte alls oväsentligt element vare sig i en vidare företagsekonomiskt inriktad bedömning eller i en analys av ett aktuellt samhällsekonomiskt problem, t ex det om vad som orsakar landets ökande skuldsättning.

Beställningen avsåg alltså kostnaderna. Vad som levererades var en kalkyl baserad på statens budgetmässiga särutbetalningar och bedömda särinbetalningar och denna begränsning anges i artikeln. Samtidigt suddas begränsningen i betydande mån ut genom skrivsätt och använd terminologi som 'nettovinsten' m m. I inledningen sägs att "Många anser att invandringen utgör en enorm börda för samhället. Svenskarnas attityd gentemot invandrare är betydligt mer negativ nu än för 20-30 år sedan och kostnaderna är ett huvudargument mot en fortsatt ström av invandrare" (s 253). Det är således mot en sådan folklig reaktion förorsakad av en upplevd allmän samhällskostnad ('bördor') som Storesletten argumenterar.

Detta kan lätteligen (miss-)tolkas som om Storesletten visat att invandringen är samhällsekonomiskt och ej blott budgetmässigt lönsam. Det senare är som sagts

ovan även det ytterst tveksamt. Det förra är obevisat och enligt min bedömning mycket otroligt. Hur många av Invandrarpolitiska kommitténs ledamöter har sagt sig: Jaha, vid vissa antaganden kan betalningsserierna ge ett positivt nuvärde? Hur många ledamöter har sagt sig: Bra, invandringen är lönsam? Och vad har radiolyssnaren uppfattat mer än att invandring är lönsam? Har inte forskaren ett ansvar även för att presentera resultaten så att en med ekonomiska verktyg obeväpnad publik förstår innebörden?

Min personliga *bias* karakteriseras av tron att det samlade monetära och ickemonetära nettoresultatet för det svenska samhället av den förda invandrarpolitiken riskerar att bli en stor minuspost och att politiken riskerar att leda till mycket negativa sociala konsekvenser. Storeslettens *bias* uppenbarar sig i disposition och upplägg men den är ej redovisad på ett sätt som Gunnar Myrdal skulle godkännt.

Man kan naturligtvis fråga sig om en kalkylmodell och ett tillhörande betraktelsesätt som utgår från möjligheten att uppnå ett vinstmål hör hemma i sammanhanget och särskilt i en analys *ex post* av ett *fait accompli*. Mitt svar är dels att det är Storesletten som infört betraktelsesättet, dels att *ex post*-analysen ju borde avse att belysa framtida beslut i invandrarpolitiska frågor.

Min slutsats är att Storeslettens utredning ej uppfyller ganska elementära vetenskapliga krav och ej heller de krav som måste ställas på en investeringsbedömning. Snarare utgör artikeln ett av personliga *bias* präglat, sannolikt politiskt korrekt inlägg i en infekterad politisk debatt. Min sista principiella anmärkning är att jag som läsare av *Ekonomisk Debatt* blir nedslagen av att se att denna artikel, emanerande från Institutet för internationell ekonomi vid Stockholms universitet, presenteras som vetenskap. Förhoppningsvis är detta ej en ny 'postsextioåttig' trend vare sig i *Ekonomisk Debatt* eller inom nationalekonomin. Visserligen synes natio-

nalekonomin, kanske med rätta, närma sig andra samhällsvetenskaper i vissa avseenden, men man behöver ju ej lägga sig till med ovanor från grannar med mindre heldervärda traditioner på den vetenskapliga objektivitetssträvans område.